I. GOTHOFREDI
DE
VELANDIS MVLIERIBVS,
DEQVE
EXVVIA CAPITIS
DISSERTATIO.

Ad D. PAVLI locum, I. *ad Corinthios* XI.

DICATA

Doctissimo & Consultissimo Viro,

D. CAROLO LABBÆO IC.

GENEVÆ,

Sumpt. Ioannis Ant. & Samuelis de Tournes.

M. DC. LIIII.

DISSERTATIO
Ad D. PAVLI locum, I. *ad Corinthios* XI.

ALIQVOT iam anni abeunt, Vir Doctissime & Consultissime, cùm obiter, atque in alio argumento versans, vexatum D. Pauli locum, *de velandis mulieribus*, priore ad Corinthios epistolâ, *capite vndecimo*, vt leui, ita & procliui mutatione emendare cœpi, suffectâ tantùm ibi voce ἐξουβίας, loco ἐξουσίαν. Cuius quidem emendationis causas aliquas signaueram tum magis quàm expresseram, eo quòd aliò festinarem: addito tamen, ea ipsa quæ breuiter à me indicarentur, commonstrari vltra posse, &, si deinceps opus foret, firmaturum me pluribus. Exinde viri docti multi, eam emendationem, ceu εὐστόχως repertam, amplexati sunt: paucis exceptis, quorum pars nisi à se promptum quidquam probare nesciunt, pars, religione ducti, ne interpolandi Sacri Codicis licentia, hoc quoque fors exemplo, emendandi prurigine, intemperanter, imò exitiosè inueheretur. CL. etiam Salmasius, ille, vt veteri iugique amicitiâ mihi coniunctissimus, ita inter literatos celebratissimus, familiari primùm apud Belnam sermone, eam haud ita pridem minùs probare, sic tamen vt festinatio mea tum publicæ rei ergô, non sineret nos rationibus putare seu contendere. Id mihi facto nunc opus, quando illi nuper, tractatu *de comâ*, *p.* 694. *&* 695. in expositione loci Paulini, eandem reprehendere visum. In quo sic agam, vt norint omnes, intelligat ipse, quàm illibata sartáque pristina inter nos gra-

tiâ atque amicitiâ id à me nunc ſuſcipiatur. Et quamquàm non defore ſcio, quibus hæc mera λογομαχία, déque nudâ voce contentio, ac proinde ſuperuacaneæ operæ videbitur, mihi certè ita ſemper viſum, vbique adnitendum, ne quid in ſacro Codice inexcuſſum relinquatur, quo germana etiam lectio, ſi quæ vitium fortè duxit, reponatur, genuinóque per hæc ſenſu reſtituto, ſingula tanto magis animis illabantur, illuſtrentúrque.

II. Vt igitur rem quam occœpi adgrediar, D. Paulus, inter cætera, quibus labantem Corinthiorum diſciplinam erigere in animum induxit ſuum, integrum caput XI prioris Epiſtolæ ad Corinthios eò impendit, vt modeſtiam εὐσχημοσύνην & εὐταξίαν in communi Eccleſiæ cœtu ſanciret. Inter alia porrò curua eius Eccleſiæ, habitum quoque ſeu ſchema virile & muliebre, quod capitis tegumentũ attinet, corrigere inſtituit. Inde igitur in viris velamentum capitis ex profeſſo damnare: ſiue id à Iudæorum conſuetudine retinerent, ſiue potiùs è Gentilium exemplo traxiſſent, qui velato, adoperto, obnupto capite, ἐπικαλυπτόμενοι, ſeu ἐπικρύπτει τῆς κεφαλῆς, Deos ſuos adibant & adorabant (quãquàm & fœminæ hoc ipſum vſurpare ſolitæ, vbi ſacra ſua facerent.) Quod Chryſoſtomus quoque ad hunc ipſum locum notat *p.* 407. ὅπερ, inquit: ἑλληνικοῦ νόμου ἦν: & Theodoretus ad verſum 4. huius capitis, *p.* 172. κατὰ γὰρ τὸ ἑλληνικὸν ἔθος τὰς κεφαλὰς κεκαλυμμένας ἔχοντες προσηύχοντο τῷ θεῷ. Contrà verò idem Paulus mulieres velatas eſſe oportere definit, capútque eas obnubere iubet: pluribus rationibus additis, quas ibi inculcat: Vbi poſt alia ſubjicit, & ex ſuperioribus ita concludit: διὰ τοῦτο ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, διὰ τοὺς ἀγγέλους.

III. Hîc interpretes, quà veteres omnes, quà recentiores fermè, in eam conceſsêre ſententiam, vt ἐξουσίας ibi vocem accipi oportere contendant, non modò per μετωνυμίαν ſignati pro ſigno, verùm paſſiuo inſuper ſignificatu, pro indicio ἐνδεικτικῶς ſubjectionis muliebris ὑποταγῆς, imò

& ὑπεξου-

& ὑποταξίας, quâ ſcil. mulier poteſtati viri obnoxia ſuppoſitáq; dicatur. Græci certè Theologi, quod ab aliis iam indicatum eſt, ita ſenſêre, apud *Oecumenium*: ἡ γυνὴ ὀφείλει ἔχειν ἐξουσίαν, τουτέστι τὸ τῆς ἀνδρὸς ἐξουσίας καὶ κυριότητος ᾗπερ ὑπόκειται, ὀφείλει ἔχειν τὸ ἐπισείεσθαι ἐπ᾽ αὐτῆς τῆς κεφαλῆς. Mox, διὸ καὶ αὐτὸ τὸ κάλυμμα εἰκότως ἂν ἐξουσία κληθείη, ὡς τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἐξουσίας καὶ κυριότητος ἐνδεικτικὸν ὑπάρχον καὶ παραστατικόν. Neq; aliter Chryſoſtomus, qui inter alia σύμβολον ὑποταγῆς καὶ ἐξουσίας interpretatur. Et Theodoret. τὸ κάλυμμα ἐξουσίαν ἐκάλεσεν, ἀντὶ, τοῦ δεικνύντα τὴν ὑποταγὴν συστέλλουσα. Baſilius M. ſiue quis alius author, *de verâ Virginitate ad Letoium Melitenſem Epiſcopum*, p. 747. διὰ τοῦ ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὴν ἐξουσίαν, τὴν πρὸς τὸ κρεῖττον ὑποταγὴν δι᾽ σχημόνως ὁμολογοῦσα. Theophilactus ſimiliter, σύμβολον τὸ τοῦ ἐξουσιάζεσθαι interpretatur, ſeu τὸ τῆς ὑποταγῆς σύμβολον, & σημεῖον ὑποταγῆς. Ita, inquam, Interpretes Græci: Neque aliter Syrus, Arabs, Ægyptius, Latiníque, qui & ipſi *poteſtatis* verbum hîc retinent. Tertullianus etiam, *de velandis virginibus c.7. & vlt.* & *lib. 5. contra Marcionem c. 8.* Et auctor commentariorum *in ep. ad Corinthios*, inter Ambroſii opera, qui eâ voce *velamen* ſignificari ait, quomodo & plerique accipiunt. Similiter verſiones: quarum etiam nonnullæ non nudam vocis ἐξουσίας vim per *poteſtatis* vocabulum exprimere contentæ ſunt, verùm, quia durum id vident, περιφράσει inſuper adiuuant: ita, *fæminam habere oportere ſupra caput ſignum quòd ea ſub poteſtate ſit*: vel ita breuiùs, *poteſtatis indicium.* Eiuſdem profectò commatis eſt quod Iſidorus, *Offic. Eccleſ. c.9.* poſtea quàm dixit fœminas, dum maritantur, velari, ſcilicet vt nouerint ſe per hæc viris ſuis eſſe ſubjectas & humiles, ſubjicit: *Vnde & ipſum velamen vulgò* Mauortem *vocant, id eſt Martem*; *ſignum enim maritalis dignitatis & poteſtatis in eo eſt.*

IV. Iſtud verò interpretamentum, etſi iam olim & hodie receptum, dixi tum neſcire me, vtrùm apud quemquam hanc ad diem plenam fidem meruerit, mihi certè:

nunquam, ceu βίαιον nimis placere potuisse. Et profectò, vt hic sensus constare possit, duo statui oportet: primò quidem, ἐξουσίαν seu *potestatem*, pro signo & indicio potestatis ibi vsurpari: deinde, ipsammet ἐξουσίαν seu *potestatem*, in effectu, pro ὑποταγῇ, imò ὑπεξουσιότητι, intelligendam. At quis duplicem hunc tropum in vnâ eadémque voce simul admittat? Deinde, vt maximè prius illud, metonymiam puta signati pro signo, hîc concedamus, quæ tamen non tam promiscua est, vt cùm retrò signum pro re signatâ effertur: atquin posterius illud, nullo satis colore defendi potest, videlicet, vt ipsum ἐξουσίας nomen (neque enim de verbi alicuius terminatione nunc agimus, vbi actiuæ terminationes passiuum quandoque significatum habent, & retrò) per se positum, quod actiuum seu agendi significatum habet, vimque & potestatem in alium denotat, in passiuum seu contrarium planè sensum, ὑποταγῆς & ὑπεξουσιότητος, patiendi notione, vertatur seu transferatur. Neque est, quòd quisquam regerat, imò ἐξουσίας seu *potestatis* vocem actiuo significatu hîc vsurpatam, pro potestate scilicet quam vir habet in muliere: ac si dixisset Apostolus, mulierem habere oportere in capite signum seu symbolum potestatis, quam maritus habet in se mulierem. Nam quòd vocem ipsam ἐξουσίας attinet: si de *viri* potestate in mulierem hic Apostolus sensisset, necessariò profectò id ab eo expressum oportuisset, quandoquidem, vt verba sonant, mulieris capiti ea potestas tribuitur. Quod verò rem attinet, ni fallor, qui alteri suppositi sunt seu obnoxii, quiue alterius sunt Ministri vel Officiales aut apparitores, denique qui alienæ potestati subjacent, si quæ signa vel symbola, si quod schema, si quem habitum in corpore vel capite suo, vel pectore, aliâve corporis parte præferant, SVÆ conditionis & subjectionis signa præferre dicuntur. Sic sanè olim quoque Censuales, & officiales, seruique publici, cùm cincti penulatiq; & discolori veste dignoscerentur, *conditionis* SVÆ *necessitatem ex huiusmodi agnitione*

(seu

(seu habitu) *testabantur*, vt disertè ait Theodosius M. *l.* 1. *Cod. Th. de habitu quo vti oportet intra vrbem*, de quo pleniùs *ad eam legem*. Et viceuersâ qui potestatem habent aut dignitatem, potestatis & dignitatis *suæ* symbola signáque præferre dicuntur, non verò alienæ subjectionis, ὑποταγῆς & ὑπεξουσιότητος: τὰ τῆς ἀρχῆς, inquam, & ἐξουσίας symbola, de quo etiam Chrysostomus in hunc locum aliquid, *p.* 411. Tertullianus quoque, *lib.* 3. *aduersus Marcionem cap.* 19. de Regibus agens. *Qui omnium Regum insigne potestatis* SVÆ *humeris præfert*, & *non aut* CAPITE *diadema*, *aut manu sceptrum*, *aut aliam propriæ vestis notam?* Denique propria, τιμειώδης, ἁρμόζουσα, insignis, ἴξαλλος vestis cuiusque ea est, quæ SVÆ conditionis, non alienæ signa præfert. Quare & idem Tertullianus *lib.* 1 *de pallio*, dixit, *Et si quid* CONDITIO *vel temporalitas vestit*.

V. Sed ait Vir Celeberrimus, *d. p.* 695. *& seq.* Paulum dixisse *potestatem*, pro velamine, quo, velamine scilicet, mulier significatur potestati viri esse subjecta: hac interpretatione adhibitâ, quòd apud Hebræos, & quidem Leuitici *cap.* 13. *v.* 45. *liberum &* ἀκάλυπτοι pro eodem sumatur, pariter vt apud Chaldæos: quare è contrà, de eo quod velatum est contrarium dici conuenire, nimirum vt pro subjecto & obnoxio habeatur: & cùm velamen prohibeat, caput dici & haberi esséque liberum, meritò Paulum ἐξουσίας nomine velamen appellasse, quia nota est subjectionis, & proinde quasi potestas capiti impositum est, quandoquidem in causa est, ne liberum sit. Tot scilicet compagibus istud ædificat argumentum: quod si ad syllogisticam rationem redigatur, ei neque modum neque figuram reperias. Sed Primùm, elenchus ὁμωνυμίας hic admittitur: *liberi* enim, & ἀκαλύπτου vocabula illo Leuitici loco rectè pro eodem sumuntur, quia ἀκάλυπτον illud est, quod tegumento liberum est. Quare & septuaginta eo ipso loco ἀκαλύπτου vocem vsurpant, καὶ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἀκάλυπτος, Sed enim intecti & tegumento liberi vox, neque eo loco, neq;

alibi, significat statu personæ suæ liberum, quíq; suæ spontis est, & αὐτεξούσιος, sed, vt dixi, corpore, vel aliquâ corporis sui parte liberum, nudúmque. Quare iam cætera illius concidunt: vbi & confunduntur *haberi*, & *sumi*: Sed esto, ἀκάλυπτον caput, alicubi indicium & symbolum esse ἐξουσίας, contrà, velatum subjectionis signum esse & symbolum, sed an ideò vox ipsa ἀκαλύπτου potestatem significet? Quare res & nomina hîc confunduntur. Nos enim hîc de nomine quærimus, non de interpretatione symbolicâ rei. Tandem, quale illud est, *velamen notam subjectionis, quasi potestatem capiti imponi?* Nam imò contrarium dici oportuit, cùm velamen nota sit subjectionis, etiam quasi nota subjectionis capiti alicuius imponitur, non autem quasi potestas, vel alienæ potestatis, vt interpretatur, indicium, vti paulò antè ostendi. Quod idem ait, quod & alii iam dixêre, ita retrò apud Romanos dictos olim seruos vocari ad *pileum*, id est, ad libertatem, cuius pileus insigne erat, vt apud Græcos coma libertatis, id vltro concedimus: & ad rem faceret, si hoc Pauli loco res aliqua quæ alterius rei signum est, expressa fuisset: & verò exprimi debuit, vt res alia signaretur.

vi. Ludouicus Capellus, vir & ipse doctissimus, *in Spicilegio, p. 94.* vt vulgatam lectionem & interpretationem tueatur, & ipse ad Hebraismum confugit: Nempe vult, vtramque vocem, & eam quâ velum, seu velamentum, significatur, & eam quæ *potestatem* indicat, à thematibus profectas, quæ Hebræis κυριεύειν & ἐξουσιάζειν significant. Esto, simile vtriusque vocis thema esse, sed an ideò eadem vtriusque significatio, vel promiscuus earum inter se vsus esse debet vel potest? Deinde quid hoc ad Græcam ἐξουσίας vocem?

vii. Vir magni nominis Daniel Heinsius, suis in Nouum Testamentum notis siue exercitationibus, *p. 391. 392.* nouam & ipse viam ingressus est, vt receptam lectionem, vocémque ἐξουσίας hîc tueretur, verùm alio prorsus sensu

vel

vel interpretatione, quam vulgus, vim videlicet faciens (vt cum nostris loquar) in verbis illis, ἐπὶ τῆς κεφαλῆς: Nempe enim hîc dici vult, mulierem ἔχειν ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, habere potestatem in capite (retentâ simplici & genuinâ vocis ἐξουσίας seu *potestatis* significatione) id est, habere potestatem in viro suo, qui caput est mulieris. Cuius interpretationis fundus illi, quòd eo capite inter alia ὁ ἀνὴρ κεφαλὴ γυναικὸς dicatur, & mulier viri sui seu capitis causâ creata: vnde inferri ait, æquum esse, vt mulier ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, *in viro suo*, non verò *in se potestatem* habeat, idq; testetur capite tecto & obuoluto, quod submissionis signum est. Et hanc etiam sententiam suam nonnullis aliis argumentis suffulcit: Ita enim Dominum ad fœminam post lapsum dixisse, *Geneseos* 3. πρὸς τὸν ἄνδρα ἡ ἀποστροφή σου, i. *sub viri potestate eris*, vt habet vetus Interpres, vbi etiam sequitur καὶ αὐτός σου κυριεύσει, i. vt interpretatur, *ipse potestatem habebit in te.* Addítque, ita matronam dici habere ἐξουσίαν ὑπ' ἀνδρός, vt contrà Ezechielis 16. *versu* 30. meretrix sui ἐξουσίαν habere dicitur, & opera eius dicuntur γυναικὸς πόρνης ἐξουσίαν ἐχούσης: cuius videlicet (nam id ita explicat) neque maritus neque Christus caput est. Hæc inter alia Vir Clarissimus, vbi initio illud saltem rectè, quòd ἐξουσίας vocabulum pro velamento, seu signo subjectionis vel potestatis alienę, stare vel accipi non posse rectè vidit, contra vulgatam & receptam hactenus Interpretationem: Sed reliqua malè. Nolo ego hîc ad veterum consensum prouocare, qui omnes ista, ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, de ipsomet mulieris capite, non verò de viro, qui figuratè caput mulieris dicitur, accipiunt, etiam Clemens Alexandrinus, *pædagogi lib.* 2. *cap.* 10. *circa fin. p.* 151. quando & ipse hoc in argumento à veterum consensu recedere fas mihi duco, circa nudam videlicet ἐξουσίας vocem, in cæteris cum ipsis consentiens. Nolo etiam illud reprehendere, quòd hunc Pauli locum ad mulieres coniugatas seu vxores coarctat, quarum maritus caput est, etsi inter Theologos

illud adhuc controuertitur, num Pauli dictum, etiam ad inuiras, quę maritum sortitæ non sunt, pertineat, quod ipsis discutiendum relinquo. Quid igitur? Apostoli primùm scopus eo capite, verborúmque ibi nexus & consequentia, huic nouæ Interpretationi refragatur: neque enim id eo loco Paulo propositum fuit, vt ostenderet, mulierem viro subjectam esse & obnoxiam, de quo non dubitabatur, verùm posteaquam mulierem velatam esse oportere proposuit, mox & rationes eius rei addidit, inde iam infert hoc versiculo, seu concludit, ideò velatam esse oportere, non ἀσκέπαστον scilicet, seu ἀκατακάλυπτον: διὰ τοῦτο, inquit, propterea scilicet quòd vir caput mulieris est, &c. ideò debet velamentum habere in capite. Secundò, hanc eandem interpretationem respuit vel illa locutio ἐξουσίαν ἔχειν. Quid enim quæso est HABERE *potestatem*, quæ alioquin in jure formula passiua est, aliud, quàm ἐξουσιάζειν, potestate succinctum esse, non autem in alio potestatem agnoscere, & sic subjectum & obnoxium se profiteri, manuiq; & potestati suppositum? Nam & eodem quoque sensu, quod magis est, vt id obiter etiam nunc moneam, in illo Matthęi, *cap*. 8. *v*. 9. loco, qui & ipse hactenus salebrosus est, maléque acceptus, Centurio sese ὑπὸ ἐξουσίαν εἶναι, siue jactat siue profitetur: vel quomodo Lucas habet, *cap*. 7. *v*. 8. ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενον, id est, potestate succinctum, in potestate constitutum, pro quo aliàs ἐπ' ἐξουσίας dicuntur qui aliis imperant: ὑπὸ enim ibi non significat *sub*, verùm *in*: quomodo Cicero ipse dixit *in* potestate esse: sic sanè & apud Romanos sæpe *sub* vsurpatur loco *in*: vt apud Virgilium Seruius non vno loco obseruat. Homerus ipse, ὑπὸ τείχεσι, pro *in muris*, aliáque id genus, quæ notissima sunt, de quo fortè aliàs plura. Tertiò renititur huic explicationi vox ἐπὶ, quæ vim subjecti habet, non objecti, formuláque adeò integra ἐπὶ τῆς κεφαλῆς & ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχειν: Ea quippe hac in re legitima & solemnis est, quum de tegumento capitis agitur. Sic enim, vt de multis pauca afferam, Plutarchus,

Plutarchus, *in quæstionib. Romanis:* Οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς ἀνθρώπων τοῖς ἀξίοις τιμῆς ἀπαντῶντες, κἂν τύχωσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὸ ἱμάτιον ἔχοντες ἀποκαλύπτονται. Idem *in Nasicâ*, τὸ κράσπεδον τοῦ ἱματίου θέμενος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Omitto alia eiusdem, & aliorum, quia obuia. Pausanias ita certè quoque, *Eliacorum p.* 381. de quodam Templo agens, vbi Sosipolis colebatur, ait, ad id nulli aditum patuisse, nisi vni sacrificulę, ἐπὶ τὴν κεφαλὴν καὶ πρόσωπον ἐφελκυσαμένη ὕφος λευκόν, *quæ supra caput & faciem candido textili velata esset.* Sic & Latini dixêre, *in capite habere.* Varro, *l.6.de ling.Lat.* vbi de tutulo agit: *Tutulati,* inquit, *dicti hi, qui in sacris in capitibus habere solent, vt metam.* Idem 4. *de linguâ: Capital, à capite, quod sacerdotulæ in capite etiam nunc solent habere:* mox. *Mitra & reliqua ferè in capite.* Festus: *Suffibulum vestimentum,* &c. *quod in capite Virgines Vestales sacrificantes habebant.* Sic quoque veteres apud Nonium Marcellum, *c.* 14. & 16. aiunt, *penulam in capite inducere.* & *in capite injicere riculam.* Vt omittam, quæ de velatis Flaminum, Augurum, & similium, nubentium, lugentium, reorum, mortuorum capitibus passim occurrunt, vt & de cœteris capitis tegumentis. Quartò huic eidem Interpretationi refragatur ratio subdita, διὰ τοὺς ἀγγέλους: quocunque enim tandem sensu ea verba accipiantur, vel etiam legantur, ex iis nullo modo efficias, quod illi volunt, mulierem viro, tanquam capiti suo, suppositam, in eo viro potestatem agnoscere oportere: verùm istud rectè, velatam eam esse oportere, ἀσχημοσύνης ergô. Quintò, quis vnquam fando audiuit, vel vspiam legit ita vnquam loquentem, vt *habere potestatem in alio* quis, non in se, dicatur, pro potestati alienæ subjectum & obnoxium sese agnoscere? Etsi verum sit, quem *suæ potestatis* rectè dici, qui alienæ potestatis non est, αὐτεξούσιος. Quod Geneseos locum attinet, nihil ille ad rem facit, & ad eam locutionem quam hîc vsurpari volunt: rectè enim & propriè ibi de vxore dicitur, eius ἀποστροφὴν πρὸς τὸν ἄνδρα εἶναι, cuius scilicet desideria & appe-

titus ad maritum referuntur, quæq; tota ab eius voluntate pendet, & ad eum refugium habet: id enim est ἀποστροφὴ: vnde & ipse vir vicissim ibidem ilico γυναικὸς κυριεύειν dicitur. Ἀποστροφὴν porrò alii vertunt *conuersionem*, vt vulgata: Aquila, *societatem*: Symmachus, *appetitum* vel *impetum*. Neque *Ezechielis* locus huc quicquam facit: Ibi quippe describitur meretrix projectæ libidinis, quæ omni pudore profligato, quod sibi cunque libet & licere putat: Id enim est ibi, ἐξουσίαν ἔχειν, licentiam omnem sibi tribuere: vnde Hieronymus vertit ibi secundùm veritatem Hebraicam, meretricem procacem: secundùm septuaginta, impudentem. Ἐξουσία, pro licentiâ passim, etiam hac epistolâ priore ad Corinthios: & Ecclesiastici 9. *v.* 18 ἄπεχε ἀπ' ἀνθρώπου ὃς ἐξουσίαν ἔχει τοῦ φονεύειν. Et certè septuaginta Interpretes in aliquibus, & apud Theodoretum *p.* 332. apud Ezechielem habent παρρησιαζομένης. Παρρησία igitur, ἐξουσία, & licentia pro eodem. Theodoretus rectè interpretatur mulierem, quæ pudore à fronte absterso, impudenter & propalàm intemperantiam profitetur. γυναικὸς τὴν μὲν αἰδῶ μετώπων ἀποξυσάσης, ἀναισχύντως δὲ καὶ περιφανῶς τὴν ἀκολασίαν μετερχομένης. Hieronymus, *non occultè*, *sed totâ libertate*. Sic quoque Ecclesiastes *cap.* 9. *v.* 17. ἐξουσιαζόντων ἐν ἀφροσύναις, vel, vt schol. ἐξουσιάζοντες ἐν ἀνοήτοις. Sic olim apud Romanos impudicæ mulieres LICENTIAM stupri apud Ædiles vulgabant professione flagitii; vt vel Tacitus scribit; *lib.* 2. *Annal. cap.* 85. Alioquin & justum voluntatis suæ arbitrium qui habet, seu cuius voluntas ab alienâ non pendet, dicitur ἐξουσίαν ἔχειν περὶ τοῦ ἰδίου θελήματος ab eodem Paulo hâc ipsâ epistolâ *cap.* 7. *v.* 37. Quod verò idem vir celeberrimus obiter adfert ex *Achmetis* Onirocriticis, ab hoc argumento, & ab hac ἐξουσίας appellatione, alienum prorsus est: ac nominatim, quod inde notat, si matrona maphorium in somnis viderit ex parte conscissum, periculum eo metúmque significari, ne vir eius ἀπὸ ἐξουσίας dejiciatur: Nam, præterquam quòd hic de

somnii,

ſomnii interpretatione non agitur, vbi onirocritæ liberioribus ſpatiis decurrunt, verùm de vocis ἐξουσίας, & quidem in marito reſpectu vxoris, ſignificatu, ἐξουσία iſta, de qua apud Achmetem, de publicâ poteſtate dicitur, quæ τῆς ἀρχῆς ἐξουσία, quæ cum priuatâ poteſtate nil commune habet, multò minùs ad tuendam ἐξουσίας vocem apud Paulum quidquam facit. Quam denique ſententiam ex epiſtolâ Iudæ v. 6. ad ſuum ſenſum concinnat vir doctiſſimus, ea reſponſum non aliud meretur, quàm quòd Iudas nihil tale ibi dicat, quale ipſe proponit.

VIII. Clariſſimo Viro, qui de ſacri Inſtrumenti interpretatione dudúm optimè meretur, & nuper adhuc meritus eſt, quémq; ego multis nominibus colo, cùm & ipſe ἐξουσίας vocem ibi tueatur, alia tamen placet interpretatio: Nempe ἐξουσίας vocem ibi interpretatur de poteſtate ſeu facultate procedendi honeſtè in publicum: ſic tamen, vt ex receptâ vulgatáq; interpretatione id ſimul adſumat, mulierem in id ſignum aliquod in capite præferre oportere, vt ita honeſtè procedendi facultas ei pateat. Minùs pensè: nam quod vocem ἐξουσίας attinet, quis eam vnquam nudè poſitam, & niſi quid aliud adjiciatur, ſignatè pro poteſtate, ſeu licentiâ in publicum procedendi vſurpauit, vel vſurpare potuit? aut quomodo vtrumq; iſtud vni voci ſimul conuenire poſſit, puta & poteſtas publicè procedendi, & quidem honeſtè, & poteſtatis iſtius ſimul ſignum? Quod rem verò attinet, quemadmodum Apoſtolus hoc integro capite, quod totum διορθωτικόν eſt, duplicem ἀταξίαν, ſeu duo πλημμελήματα, quæ in cœtu conuentúque Eccleſiæ Corinthiacæ admittebantur, emendare inſtituit, ita de habitu & ſchemate mulieris in eodem Eccleſiæ conuentu egit: vti clarè duobus locis expreſſum eſt. Primùm, v. 4. πᾶσα γυνὴ προσευχομένη ἢ προφητεύουσα ἀκατακαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ καταισχύνει τὴν κεφαλὴν ἑαυτῆς. Dein, v. 12. ἐν ὑμῖν αὐτοῖς κρίνατε, πρέπον ἐστὶ γυναῖκα ἀκατακάλυπτον τῷ Θεῷ προσεύχεσθαι. Inter quæ duo loca hic noſter, quo de nunc

agimus, medio loco positus est. Istud igitur nominatim corrigere seu emendare Paulus ibi instituit, quod in Ecclesiâ tum perperam admittebatur: Non quòd non idem obseruari vellet procedente in publicum muliere, ἐν τῷ εἰς δημόσιον προϊέναι, atque in communi conuersatione, seu foro, quod Patres, & in his Chrysostomus & Theophilactus rectè agnoscunt, qui διὰ παντὸς, διηνεκῶς ἀεὶ, velatam mulierem voluisse Paulum definiunt, verùm quia illud tantùm emendatione opus haberet: Veterem enim hac parte disciplinam mulieres in publicum procedentes tum Corinthi seruasse videntur: quomodo sanè de Tarso, quæ ipsius Pauli Apostoli patria erat, déque Tarsensibus mulieribus disertè testatur Dio Chrysostomus, loco quem ante octennium iam hanc ad rem indicaui, *diatriba de Imperio Maris*, ex *Oratione* eius *Tarsicâ* 13. quæ ordine est 33. *p.* 401. Καί ἔτι πολλὰ τῶν νῦν ἐπιμένοντων ὅπως δήποτε ἐμφαίνει τὸ σώφρον καὶ τὸ αὐστηρὸν τῆς τότε ἀγωγῆς, ὧν ἐστι περὶ τὴν ἐσθῆτα τῶν γυναικῶν, τὸ τοῦτον τὸν τρόπον κατεστάλθαι βαδίζειν, ὥστε μηδὲ ἓν αὐτῶν μέρος ἰδεῖν, μηδὲ τοῦ προσώπου, μήτε τοῦ λοιποῦ σώματος, μηδὲν αὐτὰς ὁρᾶν, ἔξω τῆς ὁδοῦ μηδέν. Et mox. ὥστε τὰ μὲν πρόσωπα κεκαλυμμένα βαδίζουσι, τῇ ψυχῇ δὲ ἀνακεκαλύφθαι, καὶ σφόδρα ἀναπεπταμένην τετηρηκέναι ὀξύτερον βλέπουσιν ἑνὶ τοῖν ὀφθαλμοῖν, ὥσπερ οἱ γεωμέτραι. Tandem, omnes fatentur, illa, quæ pro vltimâ ratione hoc versiculo nostro subjiciuntur, διὰ τοὺς ἀγγέλους, ad conuentus in Ecclesiâ pertinere. Ergo eòdem pertinent & illa, ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξήκειαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς.

IX Et hactenus quidem de interpretationibus, quibus receptam lectionem, atque adeò ἐξουσίας ibi vocem tueri, viri docti, aliter atque aliter, ingeniosè adlaborant Nunc emendationis nostræ defensionem ingredimur, quem in finem hæc Dissertatio à me instituta est: vbi initio videndum est, cur vir celebratissimus ἐξουσίας vocem loco ἐξηκίας hìc reponentem ferre, conjecturámque adeò nostram probare nolit.

Primùm

Primùm ait, totam antiquitatem contrà ſtare, etiam vltimam, omnes Patres, omnes Interpretes, Syros, Arabes, Ægyptios, Latinos, qui vulgatam omnes lectionem tuentur, vocémque ἐξουσίας agnoſcunt: à quibus proinde recedere fas non ſit. Scio equidem ipſe, quantum tribuendum ſit antiquitati, veterúmque conſenſui: Atque illud cum primis ſcio, quænam religio, quantáque veneratio ſacro Codici debeatur: imò, quàm exitiosè iam olim hæretici ad huiuſmodi Varias Lectiones & emendationes locorum ſeu textuum ſacræ ſcripturæ, confugerint: quàm infeliciter Patres nõnulli hac quoq; parte Conjecturis indulſerint: Sed & cœtera ſcripta mea, in rebus minoris longè momenti, ſeu præjudicii, id ſatis, opinor, teſtantur, etiam illud quod ad tuendam lectionem *Legis 2. ff. de rebus creditis*, paulò antè edidi, & nunc edo ad vindicandam *Legem Barbarius Philippus 3. ff. de off. Pretorum*, quàm abhorrentem à Correctionibus animum, & niſi ſumma compellat neceſſitas, geram: illud dudum edoctus, *deſperati ferme Interpretis eſſe ad emendationes confugere.* Denique & illud ſcio, quàm periculoſæ plenum opus ſit aleæ, quàm reprehenſioni obnoxium, ſi qui receptæ ſententiæ, velut aduerſo flumini, contraeat, & veterem, ſic vt dicam, opinionis exuuiam ponere alios jubeat. Sed tamen quis hodie amplius, vel è mediocriter literatis, ambigat, aut negare ampliùs poſſit, in his ſaltem quæ analogiam, canonem, ſeu regulam fidei non concernunt, non percellunt (quam intactam ſemper cupio) priſcos adhuc errores & næuos quoſdam, à quibus ſibi neque vetuſtiſſimi Interpretes, quacunque ſint auctoritate, cauere ſatis potuerunt, quanquàm numero paucos, vel ſaltem ἀναγνώσεων διαφορὰς varias Lectiones, in noui fœderis inſtrumentũ, eiuſque ἀντίγραφα etiam antiquiſſima, ne de veteri nunc dicam, irrepſiſſe: ab imperitâ videlicet maláque librariorum ſeu ſcribarum manu, quod & Patres olim obſeruauêre: dum videlicet illi aut oſcitanter ſacrum textum

transcribunt, aut apicum seu literarum ductus flexusque haud satis assequuntur: quo factum vt non tantùm litera quædam alicubi aut transposita fuerit, additáve, vel prætermissa, vt notat Isidorus Pelusiota. πολλάκις ἐν στοιχεῖον ἢ μετεστοιχειώθη, ἢ παρελείφθη, ἢ προσετέθη, verùm etiam cum aliâ mutata, propter literarum in manuscriptis affinitatem & cognationem seu similitudinem. Quod pluribus exemplis firmare, post egregiam tot clarorum, & accuratam nuper adhuc doctissimorum virorum Danielis Heinsii, & Ioannis Croii industriam, *Exercitationibus & Obseruationibus sacris in Nouum Testamentum*, superfluum puto. Vnicum tantùm vel alterum nunc afferam. Quis hodie ampliùs dubitet, epistolâ Pauli ad Colossenses, *cap. 2. vers. vlt.* non legendum παραβουλευσάμενος, sed παραβολευσάμενος, posteaquam id semel εὐστόχως indicatum est: & exinde id comprobauit auctoritas Manuscripti Codicis optimæ notæ Clarissimorum & Humanissimorum Fratrum Puteanorum, qui mihi non antiquâ magis cognatione, quàm vetusto animorum fœdere conjunctissimi sunt? Quis hodie ampliùs Actorum 6. scholam Λιβερτίνων ferat aut defendat, probabili aliquâ ratone, quos tamen Libertinos ibi hactenus ferme omnes tueri adnisi sunt, etiam celebratissimus Salmasius in funere Hellenistico *ad sect.* 1. *pag.* 87. *& ad sect.* 4. *p.* 190. aliâ tamen atque aliâ interpretatione adhibitâ, pariter vt qui ἐξουσίας nomen hîc mordicus tuentur, loco Λιβυστίνων i. *Libystinorum*: quomodo ibi reponendum omnes rationes clamant: Errore nato ex literarum affinitate seu cognatione: in Manuscriptis quippe simili literarum flexu secunda vtriusque Vocis syllaba (quâ tantùm differunt) puta βερ i. βερ: & βυς, id est βυς, exprimitur. Quicquid tandem & hîc Interpretes omnes Latini, Syri, & qui non? Libertinorum nomen retineant: De quo fortè, si quis porrò ambigat, vel controuersiam moueat, aliàs plura.

x. Et vir tamen doctissimus, posteaquam scrupulum

religionis

religionis injecit, canámque antiquitatem in nos commouit, omniúmque Interpretum juncto vmbone phalanges opposuit; Grammaticæ Leges in aciem educit, vt pomœriis eius vocem ἐξυβίας excludat. Enimuerò ait primùm, quòd *Exuuiæ vox* ne Latina quidem sit: *Exuuias* enim tantùm dici numero multitudinis, seu plurali: quanquam idem indicat, facilè se, nisi alia obstarent, huius ἐναλλαγῆς gratiam facturum. Hanc ego verò mihi neque deposco, neque admitto, qui sciam quicquid in hanc partem censeant veteres Grammatici, Sosipater Charisius, Seruius, Phocas & Glossæ quas vocant Cyrilli, Latinos ipsos seu priscos Romuli nepotes, *auctoritate licentiæ*, *vsurpatiuè*, vt loquuntur, seu *consuetudine vsurpatâ*; *prælicenter*, in singulari multa extulisse, quæ in plurali alioquin tantùm regulariter declinantur, & retrò, quæ singularia ferme sunt, numero multitudinis quandoque efferre solitos, quod iidem illi Grammatici obseruant. Exemplo esse possunt vel hæc: Angustiæ, *Angustia:* Argutiæ, *Argutia:* Blanditię, *Blanditia:* Cerimoniæ, *Cerimonia:* Copiæ, *Copia:* Deliciæ, *Delicia:* Facetiæ, *Facetia:* Induciæ, *Inducia:* Ineptiæ, *Ineptia:* Inimicitiæ, *Inimicitia:* Minutiæ, *Minutia:* Næniæ, *Nænia:* Offuciæ, *Offucia:* Præstigiæ, *Præstigia:* Reliquiæ, *Reliquia:* Vindiciæ, *Vindicia:* aliáque id genus, quæ diligentissimus Vossius congessit, *lib.* 1. *de Analogia c.* 43. Qui sciam & aliàs, Græcos, circa voces Romanas pallio dignatas, peploq; Græciæ intextas, huiusmodi numeri ἐναλλαγὰς admittere, idque per omnia genera. Ita posteriores Græci ἄρμα ἄρματος dixêre ἑνικῶς, indéque in plurali ἄρματα, quæ Latini semper πληθυντικῶς arma dicunt, quidquid Thomas Magister obseruet. Sic κάστελλος vel κάστελλος Græcis, apud scholiasten Theocriti & Eustathium ad Dionysium, & in Glossis Basilicorum, cùm aliàs

ſemper pluralia numerentur à Grammaticis, non minùs quàm *Exuuiæ*. Tandem, quidni *exuuia* rectè dicatur, cùm & *exuuium* vſurpetur? quomodo inſomnia & Inſomnium: Lixiuia, lixiuium: Vigilia, vigilium, vnde peruigilium, aliáque id genus promiſcuè exeuntium in *a* & *um*.

XI. Secundò ait, *Exuuias* non legi pro velamine vel pro veſte, niſi etiam adjungatur, cuius eæ ſint exuuiæ: Nam & exuuias non eſſe quas quis induit, ſed quæ alii ereptæ fuêre, quibus ſpoliatus quis & exutus fuit, & ſi alter eas induat, non eſſe illius qui induit, exuuias, ſed eius qui eas dereliquit, vel pro derelicto habuit, aut quas etiam amiſit vel furto vel rapinâ, vel potiùs morte ſuâ: Quin exuuias eaſdem eſſe cum *ſpoliis* ſeu *λαφύροις*; proinde, ſi dici poſſit, aliquem ſpolia habere in capite, id eſt velamina, idem de exuuiis vel de exuuia rectè dici poſſe. Multa verba & adglomerata quæ nobis euoluenda ſunt, vt ita ſoriticus & hic propè aceruus frangatur.

Primùm igitur & hic ſatis expreſſum, quorum hæc Exuuia ſit, mulierum ſcilicet: Imò & qua corporis parte eam haberi oporteat: nempe in capite earum. *διὰ τοῦτο ὀφείλει*, inquit Paulus, *ἡ γυνὴ ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς.* Secundò, imò *Exuuiæ*, vel, vt veteres quoque, teſte Feſto, dixêre, *Exdutæ*, non illæ tantùm dicuntur quæ aliis ereptæ, quibus quis ſpoliatus & exutus fuit, vel quas etiam ſponte exutas alii induêre, verùm illæ etiam quę ſponte ita exuuntur, vt non ad alios perueniant, ſed ab iiſdem rurſus quandoque ex intervallo qui eas exuerunt inhabitentur, induantúrque: denique, quę etſi aliis detrahantur, ita detrahuntur, non vt ſpolientur iis, verùm vt habitus pro more his per interualla mutetur. Non enim *Exuuiæ Deorum* dicebantur velamina & tegumina amictus, veſtéſque, quæ his modò aptabantur, modò deponebantur (quas & ideò moris erat in pompis præferre) teſte quoque Tertulliano, Apulcio, *lib.* II. *Metam.* & Feſto, de quibus Tertulliani quoque illa ſunt *de pallio, c.* 4. *ſuper omnes Exuuias & peplos Auguſtæ veſtis*: quomodo

modo & apud Suetonium, *in Augusto*, memorantur *Exuuiæ Iouis Optimi Maximi*: & Lactantium, *lib.* 2. *c.* 17. Imò, non & ipse vir doctissimus ad Tertulliani pallium, *Exuuias* vestes & ornamenta Deorum & Dearum in commune interpretabatur; vt peplos Dearum tantum? Non & *Exuuiæ* serpentum vel stellionum dicuntur etiam quo tempore eas inhabitant, sed quas suo statoq; tempore vernatione annuâ exuturi sunt, & sic antequam eas exuerint, deinceps exuendæ: vnde eædem & *vestes* Lucretio non vno loco dicuntur? Isidori quoque in id locus, *lib.* 12. *originum*, *c.* 4. *in fi.* *Tunicæ serpentum exuuiæ nuncupantur, eò quod iis quando senescunt sese exuunt: quibus exuti in iuuentutem redeunt.* Addit idem, *dicuntur autem Exuuiæ & Induuiæ, quia induuntur & exuuntur.* Hinc adeò non serpentum modò sed & omnium quæ ἐκδύονται, exuuiæ γῆρας καὶ σύφαρ explicantur: quomodo & Hesychius, γῆρας, δέρμα ὄφεως: item σύφαρ, γῆρας τὸ ἀπόπτωτον, οἱ δὲ τοῦ ὄφεως, &c. Vide & Suidam. Ergo exuuię, etiam quæ exutæ non ab aliis induuntur, imò exuuię etiam antequam exuantur: non exutę semper aut ereptæ, aut derelictæ, sed exuibiles (sic vt dicam) suo tempore vltro: sicut retro, *indumentum* est & dicitur quod non semper induitur, sed *indutum* est. Sic etiam *Exuuiæ sepulchri* apud Tertullianum, *Apolog. c.* 21. sunt vestes sepulcrales, quibus corpora seu cadauera conuestiebantur: quæ apud Euangelistas, sindones, lintea & sudaria dicuntur: & quidem σουδάριον ὃ ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, Ioh. *cap.* 20. *v.* 7. quomodo hic ἐξουβία ἐπὶ τῆς κεφαλῆς dicitur: Eademq; τᾶς ἐσθῆς, ἐντάφια

ἀποῤῥοίας Epicurei dixêre, profectas ſeu emanantes è corporibus imagines apud Apuleium in *Apolog.* quam vocem eâdem in re reſtituit vir doctus in Lucretio? Tandem diſertè quoque Seruius *exuuias* interpretatur veſtes, & quidem 4. *Æneid.* vt & Nonius Marcellus *cap.6.* exponit, hominum tegmina aut veſtes. Non igitur exuuiæ eædem ſemper cum *ſpoliis*, cùm λάφυρα ſignificant: Imò & ſpolia ipſa non ſemper λάφυρα, verùm veſtes & tegmina, quibus indutus quis eſt: quod idem Nonius Marcellus ſcribit: & Iuriſconſultus teſtatur, in *l. Diuus Hadrianus 9. ff. de bonis damnatorum.* etſi ea ibi poſtea aliorum quorundam commodo cedant. Indéque *ſpoliarium*, ἐνδυτήριον, ἀποδυτήριον, cellula ante balneum (ne de alio ſpoliarii genere dicam) vbi loturi veſtes exuebant, rurſum ſumpturi: quibus ſeruandis *capſarii* adhibiti: & inde noſtrum illud, quod de veſte dicimus, quam dormituri exuimus, vbi ſurrexerimus, rurſum induturi.

XII. Et hæc quidem tela ſunt Viri Doctiſſimi. Si qui verò præterea opponat inſolentiam vocis inſuetę & Latinę, quæ in Paulo admittenda non videatur, facilis reſponſio, imò quiſquamne in hiſce literis tam hoſpes eſſe hodie poteſt, qui neſciat, complura in Inſtrumento Noui fœderis Romana ſeu Latina vocabula occurrere, Gręcis immixta, ξένα μιξορωμαῖα, è Latio in Gręciam, è togâ ad pallium translata, peploq; Gręci ſermonis intexta, quæ viri induſtrii ſingularibus iam Obſeruationibus collegêre? Imò & illud obſeruo, quod hanc ad rem noſtram maximè facit, plures etiam *in re veſtiariâ*, quàm in vllo alio argumento, Noui Teſtamenti conditores, ξενίζοντας, voces Latinas vſurpaſſe: Enimuerò, ſex huiuſmodi prętęrea occurrunt, puta λέντιον, φελόνη (κατ' ἀντιστοιχίαν) σανδάλιον, σπεκρὸ, σιμικίνθιο, σουδάριον, (quam vocem rectè Latio vindicauit vir clariſſimus Daniel Heinſius aduerſus Nonnum.) Quibus adde nunc ſeptimum iſtud, ἐξουβίαι. Imò & D. Paulus ipſe ad hunc modum, hac ipsâ epiſtolâ priore ad Corinthios, vocem

μακελ-

μακέλλου vſurpauit: vt & alterâ *ad Timotheum epiſtolâ*, *μεμ-βράνας* dixit. Eademq; apud alios quoque ſcriptores priſci probiq; ſęculi vocum Latinarum mixtura occurrit. In Ignatii iam Epiſtolis, *ad Trallianos*, & *ad Polycarpum*, iſta, *ἐξεμ-πλάριον*, *πρέσι*, *δηπόσιτον*, *ἄκκεπτον*: vox item *ναυφραγίου* apud Voluſium Mæcianum, in *l. ἀξίωσις*, *ff. ad l. Rhod. de iactu.* vt & apud Syrianum & Sopatrum. Quomodo & aliàs hoc æuo à Græcis vſurpata multa adulterina & Barbara, teſtatur vel lemma *capitis* 1, *lib.* 9, qui intercidit, apud Gellium, in *Noctibus Atticis.* Neque voces tantùm ſingulares, verùm etiam integræ locutiones Latinæ in Græci ſermonis conſuetudinem irrepſêre. Cuius rei factique ratio in procliui: quòd Græcia omnis Romanis tum parêret, & à Romanis Præſidibus regeretur, Gręciq; etiam & Romani permixti agerent in communi conuerſatione & in foro, inter *ἰδιώ-ταις* ſæpe, & negotiatores, artifices & operarios. Imò eſt & vbi coloniæ in Græcas vrbes ductæ, indigenis *ἀρχαίων* fermè *πόλεων*: quo in cenſu fuit quoq; Corinthus, de quo vide vel Pauſaniam, *initio Corinthiacorum*, quò hanc epiſtolam Paulus direxit: ſicut & Tarſenſes, è Tarſo Ciliciæ, quę Pauli Patria erat, ſi non coloniarum numero, certè libertate, vel etiam ciuitate donati, Romani iam erant. Adde quòd iidem Tarſenſes domi vix deſidêrent, ſed peregrè ferme verſarentur, vt teſtatur Strabo, D. Pauli coętaneus, *lib.* 14. vnde his, & Cilicibus in commune, proculdubio exoticæ voces & locutiones multæ adhæsêre, & Latinæ quidem, quòd vrbs Roma Tarſenſium plena tum foret,

possent: refutatis contrà, quę pro tuendâ receptâ lectione ab ingeniosis viris adinuenta sunt, liquere iam puto, quàm probabilis hæc correctio nostra sit: quæ non ab vllâ emendandi libidine vel prurigine profecta est, verùm quam summa necessitas extorsit: Quæ sponte etiam enata, non fidiculis extorta, quales alioquin viri clari orbi sæpè propinant: pronâ scilicet vnius tantùm literæ mutatione: cuius etiam eadem ferme forma seu figura est cum eâ, quę vicem eius hactenus subiit: Nempe enim litera βῆτα sic quoq; exprimitur, ϐ: & σῖγμα pari ἡμικυκλίῳ i. semicirculi formâ, ita, ϲ: Quod vt veteres lapides ostendunt, ita Terentianus quoque Maurus monuit, vbi de literarum figuris agit, quæ Græcis & Romanis communes erant.

I similiter ἰῶτα credi: & C potest, quòd σῖγμα sit.

Quarè, vt facilis hîc lapsus, ita & procliuis neque longè arcessita emendatio: cuius tamen hactenus nemini in mentem venerat.

Supereſt iam argumenta ex ipsomet Pauli contextu, seu οἰκοθεν, colligamus, quæ emendationem hîc necessariò iniungunt & ingerunt. Primùm ipsa, perpetuáq; Pauli in hoc de velandis mulieribus argumento hoc capite antithesis inter virum & mulierem, id exigit: Nam, vt suprà, *v. 4. & 5.* κατὰ κεφαλῆς ἔχοντα, & ἀκατακαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ opposuerat: ita cùm *commate 6.* de viro agens dixisset, ἀνὴρ γὰρ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλήν: nunc, post rationes eius rei redditas *v. 7. & 8.* perpetuâ & ibi antithesi inter virum & mulierem, *hoc versu nono*, de muliere contrà ait; iisdem penè verbis, ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς: vbi vides, quàm singula singulis apprimè respondeant & opponantur. De viro ait, ἀνὴρ ὀφείλει: de muliere, ὀφείλει ἡ γυνή: De viro ait, κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλήν: de muliere, ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς.

Reliqua iam huius ipsius commatis verba si attentè spectentur, ἐξουσίας vocē hîc ea ceu rejiculam respuunt, contrà emendationis necessitatē ingerunt. Nolo hic ipsam ἐξουσίας;

seu

ſeu poteſtatis vocem vrgere, quod Paulus Apoſtolus cùm variis locis de officio mulieris tractet, nuſpiam tamen ἐξουσίας vocabulo hoc ſenſu vtatur, verùm ὑποταγῆς, ὑποτάσσεσθαι, δουλεῦσαι, δέδεται νόμῳ. Et quod corpus attinet, idem Paulus non minùs viri corpus in poteſtate mulieris eſſe ait, ἐξουσιάζεσθαι, quàm vxoris in viri, hac ipsâ *priore ad Corinthios* epiſtolâ, *cap.* 7. *verſ.* 4. Quid igitur? *Nexus* ipſe primùm verborum Apoſtoli, in ingreſſu huius commatis, & conſequentia quam ex ſuperioribus rationibus educit, huc facit: διὰ τοῦτο, inquit, &c. Tres ſcilicet rationes præmiſerat, cur virum velatum eſſe non oporteret, contrà cur mulier velanda eſſet: ſcilicet quòd ille imago ſit & gloria Dei, & mulieris caput, neque ex muliere creatus, neque propter mulierem conditus: hæc verò viri ſit gloria, & ex eo & propter eum creata. Poſt quod iam rectè ſubjicit, διὰ τοῦτο ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς: propter has, inquit, rationes, quia viri gloria eſt, & ex eo & propter eum condita, ideò debet habere velamen in capite, ceu inferior modis omnibus: Nam, quod Gentiles etiam non omittunt, & in his Plutarchus, *in quæſtionibus Romanis.*, *quæſt.* 10. caput velatum animi demiſſionis (pudoris proinde) & ſubmiſſionis ſignum eſt: ταπεινοῦντες, inquit, ἑαυτὰς τῇ ἐπικαλύψει τῆς κεφαλῆς, atque inferioris ſtatûs: quomodo & Chryſoſtomus ad hunc locum: ἄρα τὸ καλύπτεσθαι, ὑποταγῆς καὶ ἐξουσίας. Eò & Abimelech alluſiſſe videtur *Geneſ.* 20. *v* 16. quum ad Saram dixit ſe Abrahamo dediſſe mille argenteos, idq; futurum ei pro velamento ſeu in ve-

in *Isagoge bonorum & malorum*, τὰ προσωπεῖα περιαιρεθῆναι: quę ad frugem redeuntes ἀπέθεντο. Quare necesse erat, post illas rationes adsignatas, ex quibus inferioritas infertur, & ex suscepti argumenti ratione, signi seu symboli ibi alicuius, & sic velamenti, mentionem fieri, quo id mulier testaretur: non verò potestatis, vel inferioritatis, quam suprà iam satis adstruxerat & præsupposuerat, continuâ antithesi: denique tota argumentandi ratio lexę; ἐξουσίας vocem ibi expungi imperat.

Idem præstant & illa, ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχειν: quæ, vt antea ostendimus, tegumento seu velamento capitis propria sunt & solemnia. Idem præstat noua & specialis ratio, quę eodem commate subjicitur, διὰ τοὺς ἀγγέλους: nam quocunq; tandem sensu illa accipiantur, vel legantur, ex his nunquã rectè efficias, ideò mulierem in potestate viri esse, seu virum in mulierem potestatem seu ἐξουσίαν habere, verùm istud, ideò quoque mulierem velatam esse oportere, gestaréque in capite velamentum, διὰ τοὺς ἀγγέλους.

Iam ea quæ sequuntur, sexto ab hinc commate, quo hæc materia iam absoluitur, argumentum suppeditant validissimum: Apostolus enim post omnia, hanc ad rem, τὸ πρέπον insuper, naturæque ipsius præjudicium & argumentum, vt vtrumque vocat Tertullianus, *de virginibus velandis, cap. 7.*) in sententiam suam aduocans, περιβόλαιον vocat, quod hic ἐξουσίαν dixerat: ἐξουσία porrò ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, & περιβόλαιον idem ibi sunt.

His omnibus ἐκ τῶν ἔξω adjice præjudicium quorundam Codicum: in quibus vetus Interpres hic habet disertè, *velamen*, cui respondet vox ἐξουσίας; non verò *potestatem*, i. ἐξουσίαν: nisi putet quis, quod hîc non adeò admitto, Interpretem, communem interpretationem secutum, non tam λέξιν, quàm sensum eius exprimere voluisse. Adjice, quod apud Irenæum, *lib. 1. cap. 1.* Valentiniani ἰσοδυνάμως hunc locum ita exprimunt (Irenæo id non improbante) δεῖ τὴν γυναῖκα κάλυμμα ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς: quomodo &

Deme-

Demetrius Triclinius, *in Pindari hymn. 9. Olymp.* ἐν τῇ κεφαλῇ καλύμματος meminit: Etsi scimus, quàm non semper veteres ipsis sacri textus verbis alligatos sese putarent, si ἰσοδυναμοῦντα vsurparent.

Tandem, quid ἐξουβίας voce hic aptius, aut rei conuenientius afferri possit? Nam cùm in genere *exuuia* seu *exuuiæ* sint vela & tegumenta, vestesq; & munimenta, etiam pellis, seu corij, quæ pro veste sunt, quibus quis induitur, mox & quocunq; tandem facto, siue vi siue vltrò, siue in perpetuum, siue ad tempus, exuuntur, quod iam supra ostensum est: Ita speciatim ἐξουβία ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, velum est, seu velamen & tegumentum capitis, quo mulierib. caput faciesq; tota tecta est & velata. ὥστε τὸ πρόσωπον μὴ ἰδεῖν τῆς γυναικὸς, μηδὲ αὐτὰς ὁρᾶν μηδέν: deniq; quarum mulierum τὰ πρόσωπα κεκαλυμμένα εἰσίν, vt Dio Chrysostomus loquitur, locis quæ superius laudaui: vnde in publico etiam procedentes ἔξω τῆς ὁδοῦ, vno oculo suos gressus dirigebant. βλέπουσιν, inquit idem Dio, ἑνὶ τῶν ὀφθαλμῶν ὥσπερ οἱ γεωμέτραι. Ergo non *nimbis* tantum mulieris frontem imminui voluit Apostolus, sed caput totum faciemq; oculosq; velari. Vbi quoq; omittere non possum, quod de serpentum exuuiis, seu membrana, obseruant Physici, & in his Aristoteles, 8. *histor. Animal. c.* 17. eas, cùm ponuntur, ab *oculis* incipere decedere, ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἀφίστασθαι πρῶτον, & sic serpentem, ὄμμασιν ἀμβλώσσειν cæcutire, vt Nicander, *in Theriacis.* ita vt serpens *obcæcari* videatur iis qui rem non intelligunt: atq; vnâ nocte & die senium, τὸ γῆρας, exuere à *capite* ad caudam ... ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἀρξάμενοι μέχρι τῆς κέρκου : denique in

ſupra caput eius an & quomodo aptari poſſint viderint alij. Et hæc quidem hactenus, Vir amiciſſime & Integerrime, breuiter apud te dicta volui : ſatis habens, ſi noſtra hæc emendatio tibi, candidisq́; viris aliis, *non peſſima* ſaltem, neque ab vllâ *emendandi prurigine* profecta videatur : quam ego, quod ille dixit, affirmantiſſimè veriſſimam interim deputo, dum melius quid alius, quem ego vatem perhibebo, vel habet, vel affert : Et ſi hanc inſuper amicitiæ noſtræ, tam veteris, tam ſinceræ, teſſeram hanc publicam, quod oro te, habere, boniq́; conſulere dignatus fueris.

FINIS.